

Televisió de qualitat i pragmatisme

Eva Pujadas

- *Fruit d'una àmplia recerca sobre la "televisió de qualitat", l'objectiu d'aquest article és identificar els diferents àmbits temàtics de referència dels discursos sobre la qualitat a la televisió. Un cop identificats els temes de la televisió de qualitat se n'exposen les principals variables i els criteris utilitzats per a la seva valoració. L'article posa èmfasi en la diferència entre la comprensió de la diversitat de criteris existents sobre la qualitat a la televisió i la defensa de la validesa d'uns criteris de qualitat televisiva per sobre d'uns altres. El fet que hi hagi diferents punts de vista sobre la qualitat i diferents àmbits de referència, no vol dir que, en un context històric concret i dins la particular configuració dels mitjans de comunicació de cada societat, tots els criteris d'avaluació de la qualitat siguin igualment vàlids.*

Introducció

El contingut d'aquest article està basat en un ampli treball de recerca dut a terme amb motiu de la realització d'una tesi doctoral, els objectius de la qual han estat analitzar els discursos que, en diversos àmbits, defineixen, situen i estableixen diferents variables avaluadores de la "televisió de qualitat".

Una de les distincions obligades que ha suscitat un treball de recerca com aquest és la diferència entre la comprensió del fet que existeix una gran diversitat de discursos sobre la qualitat a la televisió, en funció de diferents variables que

s'exposaran al llarg d'aquest article, del fet que, en contextos històrics determinats i en societats i models d'organització política concrets i específics, la diversitat de criteris sobre la qualitat a la televisió no només no és operativa sinó que no permet donar compte dels criteris de validesa de cadascun d'aquests; és a dir, no totes les definicions que coexisteixen en un determinat context sobre la qualitat a la televisió són igualment vàlides. És en aquest sentit que la perspectiva ètica, com una perspectiva que forneix de criteris fonamentats per a l'acció, estretament vinculada a l'acció política, ha de permetre desencallar la comprensió ingènua de la diversitat de criteris sobre la qualitat a la televisió de la tria necessària d'una opció de qualitat, que esdevé necessàriament política i, per tant, no neutral.

En les dissertacions i els treballs de camp dels diferents autors que participen en aquest i en altres monogràfics sobre la qualitat a la televisió hi apareixen nocions, pressupòsits i punts de partida diversos sobre en què consisteix i/o en què hauria de consistir la qualitat en aquest mitjà. Entendre les motivacions i les raons que justifiquen, per alguns interlocutors, alguns col·lectius i algunes institucions, determinades nocions de qualitat televisiva no dona cap criteri al polític, a l'avaluador, al programador, al guionista o al crític televisiu sobre quines nocions de qualitat a la televisió són més pertinents que altres per a un públic concret i en un context històric i cultural específic.

L'article que es presenta s'estructura a partir d'alguns dels resultats de la recerca duta a terme sobre la televisió de qualitat. En primer lloc, es planteja una mena de cartografia sobre la qualitat a la televisió, és a dir, es presenta una primera gran classificació dels àmbits temàtics que protagonitzen el discurs sobre la televisió de qualitat. Aquesta primera premissa permet respondre a la pregunta: de què es parla quan es parla de "televisió de qualitat"?

Eva Pujadas

Professora dels Estudis de Comunicació Audiovisual de la Universitat Pompeu Fabra

Com veurem, existeixen, com a mínim, quatre grans temes de referència del discurs sobre la qualitat a la televisió, fet que palesa que la diversitat de nocions de qualitat consisteix, primerament, en una diversitat de temes. Els temes que ocupen el debat sobre la qualitat a la televisió són: la qualitat del conjunt del sistema televisiu, la qualitat de la programació, la qualitat de les cadenes i la qualitat dels programes.

En els discursos sobre la qualitat a la televisió és possible observar una certa delegació que fan els diferents subjectes que parlen sobre la qualitat, en cadascun dels àmbits identificats. És a dir, poques vegades la qualitat televisiva és quelcom que depengui d'un mateix (sigui un individu, un col·lectiu o una institució); en aquest sentit, sovint es fa referència a altres subjectes, a la regulació existent, a les condicions de producció de les cadenes, a la manca de pressupost, etc. La qualitat a la televisió acostuma a dependre d'un altre.

Un dels resultats del treball que es presenta és la constatació de la relació existent entre determinades nocions de qualitat televisiva i l'exercici de determinades professions. És a dir, hi ha una extraordinària coincidència en els continguts i en les variables identificades sobre la qualitat televisiva entre els diferents col·lectius professionals implicats: els polítics, els directius de les cadenes de televisió, els programadors, els guionistes, els tècnics (realitzadors), etc. per sobre d'altres diferències com l'origen geogràfic o la titularitat de les cadenes de televisió.

Un cop presentades aquestes tres grans directrius, que contribueixen a entendre la coexistència de diferents definicions de qualitat a la televisió, cal fonamentar la diferència entre la comprensió de la diversitat de criteris i la defensa de la validesa d'algunes d'aquestes definicions. L'atenció al context històric i social, els models polítics, les cultures televisives dels espectadors, els objectius i les funcions atribuïdes al mitjà televisiu seran, entre d'altres, els factors que haurien de condicionar l'elecció d'uns determinats criteris de qualitat televisiva per sobre d'uns altres. Aquesta elecció no serà mai objectiva ni tindrà una validesa universal atès que, en altres contextos i respecte a públics diferents, altres variables i criteris resultaran més adequats, però el fet de no ser objectius no ha de ser un impediment per a la tria efectiva d'una noció de qualitat.

1. Àmbits del discurs sobre la televisió de qualitat

Com s'ha esmentat en la introducció, en aquest apartat s'identifiquen els principals temes que protagonitzen el discurs sobre la qualitat a la televisió. Quan es parla de "televisió de qualitat" es parla de quatre grans temes que, alhora, són l'escenari de controvèrsies entre diferents nocions de qualitat i que, per tant, estableixen variables diferents per a la seva avaluació.

Aquests temes són, d'abast més ampli a més concret:

1.1. La qualitat televisiva com a qualitat del sistema televisiu

Amb la denominació *sistema televisiu* es fa referència a la globalitat del sistema de televisió, al conjunt de l'ordenament, cadenes, pràctiques de programació i de producció, etc. Efectivament, hi ha un cert tipus de discurs sobre la qualitat a la televisió que fa referència a la qualitat del conjunt d'un determinat sistema, al seu ordenament, a les condicions que aquest sistema ofereix a les institucions, les cadenes, els productors, etc. per generar una televisió de qualitat.

En aquest àmbit més general, són nombroses les concepcions de qualitat televisiva que tenen un rerefons polític. Aquest fet no és sorprenent en el sentit que el sistema de televisió és l'objecte principal del discurs dels polítics i l'àmbit sobre el qual aquest col·lectiu té una competència i una capacitat d'intervenció més directa, en qualsevol cas més que en els programes o en les polítiques de programació, per exemple.

La concepció de la qualitat televisiva, entesa com a qualitat del sistema televisiu vinculada a un rerefons polític, presenta tres grans tipus de variables. En primer lloc, existeix una noció de qualitat televisiva que s'expressa en termes "nacionals": és el cas, per exemple, dels discursos que identifiquen com a principal funció de la televisió la de la "fonamentació social" (Lord Reith en l'inici de la BBC) o la "construcció nacional" (Carey) en al·lusió al paper de constructora de comunitats i de ritualització.

En segon lloc, es parla de televisió de qualitat a través d'un discurs que fa referència a l'espai físic i s'equipara la qualitat al fet que la programació estigui produïda en el mateix territori de difusió. En aquest tipus de discurs s'inclou la identificació de la qualitat a allò que és "propi":

s'identifica la qualitat a "producció pròpia", "llengua pròpia", "temàtica pròpia", "protagonistes o presentadors propis", "recursos propis", etc. en els quals allò que és propi es defineix exclusivament en funció de la territorialitat física.

En tercer lloc, es fa referència a la televisió de qualitat com aquella que s'identifica i permet el perfeccionament del sistema polític democràtic; per exemple, en termes dels sistemes que faciliten la representació dels diferents col·lectius socials, la formació política dels ciutadans, l'establiment de garanties en el funcionament de la televisió, el distanciament respecte al govern, la participació dels espectadors o l'exercici de la responsabilitat de les cadenes de televisió respecte al seu públic. En aquest sentit, és significativa la tasca duta a terme per la ICEA al Canadà, la qual es condensa en l'eslògan *no canadianization without democratization* que supera la filosofia anterior, que equipara la qualitat a allò que és propi per entrar més a fons en els continguts; així, s'interpreta la democratització dels mitjans com "l'establiment de garanties per tal d'evitar els favoritismes o la discriminació envers grups o individus concrets; l'increment de la relació entre els gestors de l'audiovisual i el públic; l'increment de la participació del públic en la presa de decisions i una major conscienciació crítica i de la responsabilitat de les institucions mediàtiques."

Referit a la globalitat del sistema televisiu existeix un altre tipus de discurs que interpreta la qualitat a la televisió en termes econòmics. En aquest sentit, s'equipara la qualitat a la competitivitat, a la rendibilitat i a la generació de riquesa, en els mateixos termes que es parla de qualsevol altra indústria a la qual es demana rendibilitat i beneficis econòmics. En aquest sentit, es parla d'una televisió que no sigui cara i que pugui competir en el mercat televisiu en bones condicions (relació entre el preu, el contingut i les expectatives d'audiència involucrades). Alguns autors situen aquesta noció de qualitat a la televisió als anys vuitanta, quan consideren que havia arribat l'era de la indústria cultural (vegeu RABOY). És el cas, entre d'altres, de la concepció de qualitat expressada en l'informe elaborat pel govern de M.Thatcher al 1988, *Competition, Choice and Quality*, en el qual s'afirma que l'obertura del mercat i la introducció de noves cadenes de televisió ha de provocar una major competència entre les cadenes, i, per tant, una major qualitat dels programes. Es tracta d'una

concepció de qualitat com el resultat de l'aplicació de determinades polítiques econòmiques on, indirectament, s'identifica el sector professional que té la iniciativa en la realització de la qualitat a la televisió: els polítics en la liberalització del mercat i la iniciativa privada en el desenvolupament de les iniciatives empresarials.

1.2. La qualitat televisiva com a qualitat de la programació

En general, el concepte de programació s'utilitza per fer referència, per una banda, al conjunt de programes presents en un sistema televisiu, que engloba totes les cadenes que els espectadors poden veure, normalment, a casa seva i, per una altra banda, la graella de programes dissenyada per cada cadena de televisió. En aquest apartat s'inclouen aquelles nocions de qualitat vinculades a la primera accepció de programació atès que la segona queda inclosa en l'apartat que fa referència a la qualitat de les cadenes.

En el discurs sobre la qualitat de la programació existeix un acord generalitzat sobre dues qüestions que s'exposen a continuació:

- La primera fa referència a que una programació de qualitat afecta la globalitat de la programació, és a dir, no és una qüestió que depengui de la presència de determinats gèneres ni de programes concrets.
- La segona és que una programació de qualitat és una qüestió que fa referència, fonamentalment, a la política de programació. Això no és cap redundància atès que on es posa èmfasi és en els horaris d'emissió dels programes. Per exemple, l'estudi de la BRU (*British Research Unit*) sobre la televisió de qualitat considera que una programació de qualitat és aquella que ofereix una diversitat d'elecció, una àmplia gamma de temes i nivells de tractament i "una programació que es construeix no seguint criteris de maximització de l'audiència tota l'estona sinó una graella de programació que busca oferir oportunitats en horaris bons al màxim nombre de gustos i interessos possible". En qüestió de programació de qualitat, s'afirma que "les decisions són més de política administrativa que de producció". Aquesta és una apreciació que introdueix uns àmbits de responsabilitat afegits i diferenciats d'aquells en els quals tradicionalment es planteja la qüestió de la "programació de qualitat", en el sentit que la programació

de qualitat no és només una qüestió que afecta el departament de producció de les cadenes sinó, i especialment, els departaments de programació.

Pel que fa al contingut del discurs sobre la qualitat de la programació, hi ha referències a la qualitat en termes polítics, similars a les referències que es fan quan es parla de la qualitat d'un determinat sistema de televisió. Per exemple, es parla d'una programació de qualitat com aquella que enriqueix el teixit social i cultural del país en el qual s'emet, la programació que fomenta la identitat cultural o la consciència nacional. Aquesta accepció és especialment significativa en aquells països en els quals, per proximitat geogràfica amb altres de gran influència cultural i lingüística, es posa èmfasi des de diversos àmbits en la protecció de la cultura pròpia, com és el cas del Canadà.

En la mateixa línia, s'esmenta l'equilibri entre la producció pròpia i la producció aliena com un criteri indicador d'una programació de qualitat. Per exemple, és el cas de la recerca duta a terme per Lasagni i Richeri on s'afirma que "una funció prioritària del sistema televisiu hauria de ser la de promoure i sostenir els programes italians per tal de defensar la cultura italiana en la seva confrontació amb la programació estrangera, sobretot dels Estats Units, considerada excessiva".

Finalment, en el discurs sobre la qualitat de la programació existeixen mencions que fan referència a altres àmbits de responsabilitat, per exemple a les cadenes o als programes televisius. En aquest sentit, es vincula la qualitat de la programació a la professionalitat dels treballadors de les cadenes o a l'existència de programes de qualitat, amb la qual cosa es produeix una mena de delegació de la responsabilitat en la realització de la qualitat de la programació a àmbits inferiors (les cadenes i els programes).

Per una altra banda, hi ha un discurs quantitativament significatiu que equipara la qualitat de la programació a la diversitat. En aquest sentit, quan es parla de diversitat de la programació cal esmentar el predomini de la perspectiva econòmica que fa que s'equipari el valor de la diversitat a l'existència d'una major diversitat de cadenes de televisió, és a dir, a l'obertura del mercat televisiu a la iniciativa privada com un element de generació de qualitat. Els estudis realitzats a partir de casos pràctics mostren que

l'entrada d'una nova cadena de televisió no garanteix de manera automàtica una major diversitat de la programació, a causa de la tendència per part del sector publicitari de donar suport a les cadenes que apliquen una política de programació consistent en la reposició de programes d'èxit en comptes d'experimentar amb nous formats de programes.

1.3. La qualitat televisiva com a qualitat de les cadenes de televisió

El tercer gran tema que ocupa el discurs sobre la qualitat a la televisió és la qualitat de les cadenes televisives. Els elements que s'utilitzen per definir la qualitat d'una cadena televisiva són força heterogenis, en funció de la font del discurs i del fòrum en el qual es formula. Així, per ordre d'amplitud en la referència a la qualitat, es poden identificar les següents variables com a definidores de la qualitat:

En primer lloc, existeix un discurs sobre la qualitat de les cadenes de televisió que fa dependre la qualitat d'allò que l'ordenament jurídic o els mandats específics de les cadenes defineixen com els seus objectius de producció, de programació i d'organització interna; així, la qualitat de la cadena dependria, segons aquest criteri, de l'acompliment d'aquells preceptes establerts des d'instàncies externes a la pròpia cadena.

A continuació, la programació televisiva és l'element més citat com a variable que determina la qualitat d'una cadena de televisió. Aquest fet no és d'estranyar atès que la programació és l'element més visible de les cadenes i la raó principal de la seva existència. Els estudis que avaluen la qualitat d'una cadena de televisió a partir de la seva programació plantegen diferents elements de mesura:

- Un dels més utilitzats en els estudis internacionals que comparen la qualitat de diferents cadenes de televisió és la contribució que cada cadena fa a la qualitat global de la programació; és a dir, com queda afectada la qualitat global de la programació d'un determinat context amb o sense la programació d'una determinada cadena.
- Un altre element citat en la valoració de la qualitat de la programació d'una determinada cadena és l'establiment d'una identitat pròpia, d'un projecte editorial diferenciat i original que diferenciï la cadena d'altres cadenes de la competència i que sigui capaç de configurar en l'espectador

una determinada imatge diferencial. La qualitat d'una cadena depèn, en aquest sentit, de la capacitat d'una cadena de construir, a través de la seva política de programació, una determinada imatge de marca.

- L'equilibri entre la programació pròpia i la programació aliena.
- L'originalitat en la distribució de programes per públics específics i en la promoció de programes;
- La presència de mecanismes de protecció de programes menys segurs (com els *trailers* introductoris o d'acabament).
- Les maneres de crear nous hàbits de veure la televisió

Hi ha un altre gran conjunt de criteris de valoració de la qualitat de les cadenes de televisió que no considera les cadenes com a institucions emissores de programes sinó com a productores de continguts. Els criteris que avaluen les cadenes segons aquesta consideració són:

- L'estructuració interna de la cadena.
- La professionalitat dels seus treballadors.
- El grau de llibertat i el marge de maniobra que les cadenes permeten als seus treballadors.
- La innovació tant en el procés de producció de programes com en els seus continguts.
- La presència de nous formats televisius.

Finalment, però no menys important, existeix un discurs quantitativament significatiu sobre la qualitat de les cadenes de televisió que rau en la consideració de la televisió des d'un punt de vista empresarial. En aquest sentit, es parla, sobretot, dels següents valors:

- L'efectivitat de la cadena, que fa referència a la relació entre els objectius de la política editorial i els resultats assolits. Particularment, a la relació entre pressupostos i audiències i l'assoliment d'objectius d'imatge (posicionament, *standing*, reputació, identitat, accessibilitat, etc.).
- L'impacte, referit principalment als programes emesos en *prime time*. Els principals indicadors utilitzats són: la quantitat d'audiència (en relació amb la posició en la graella i la mitjana de programes de cada gènere); la reacció de la crítica; la creació d'un "cas" que sigui recollit i ampliat pels mitjans i, finalment, els premis internacionals i els reconeixements obtinguts (en festivals, premis de la crítica, etc.).

1.4. La qualitat televisiva com a qualitat dels programes de televisió

Els programes televisius són l'àmbit de referència més citat en el discurs sobre la qualitat a la televisió. Una primera gran classificació de les variables utilitzades per definir la qualitat dels programes televisius és la que distingeix entre uns elements de valoració externa a la televisió, feta sovint des de disciplines com la política, l'economia, l'ètica, l'extàtica o la crítica televisiva, de la utilització d'elements de valoració interns als propis programes.

Les valoracions de la qualitat dels programes televisius fetes des de disciplines externes al mitjà plantegen un tipus de valoració molt vinculada al context cultural i social. Per exemple, la valoració que es fa de la qualitat dels programes des de la perspectiva econòmica equipara la qualitat a l'eficàcia, a l'èxit empresarial i/o comercial o a la consecució de determinats índexs d'audiència. Aquestes variables depenen dels contextos, dels hàbits de consum per part del públic, de la temporada televisiva, etc., es tracta de criteris poc objectivables respecte als propis programes.

Una altra perspectiva externa al mitjà televisiu per valorar la qualitat dels programes és l'ètica, que planteja un discurs sobre la qualitat en funció de la relació que els programes estableixen amb els espectadors. En aquest sentit, es parla de variables relacionades amb la qualitat lligades a la millora del flux de comunicació amb l'audiència, al tipus de consum, a l'estímul de reflexions sobre temes que afecten l'espectador, al grau de confiança i fiabilitat que els espectadors atorguen als programes, etc.

En canvi, les valoracions de la qualitat dels programes que utilitzen elements interns als propis programes despleguen una quantitat molt significativa de variables, de paràmetres d'avaluació i de matisos que permet sistematitzar de manera clara el discurs sobre la qualitat dels programes televisius. En aquest sentit, és fàcilment observable una relació entre els tipus de criteris indicadors de qualitat i l'exercici de determinades professions. És a dir, la diversitat de criteris avaluadors de la qualitat dels programes no depèn només de l'adopció de perspectives externes o internes al mitjà sinó de l'exercici i/o la valoració de determinades professions que intervenen en l'elaboració dels programes.

Com a premissa, cal esmentar que un element que tenen en comú els diferents discursos formulats sobre la qualitat a partir de la consideració d'elements interns als propis programes és la reivindicació de criteris d'avaluació propis, sorgits des de dins del mitjà a partir del reconeixement que el llenguatge televisiu és un llenguatge diferenciat d'altres llenguatges utilitzats en altres disciplines i que requereix, per tant, de la utilització d'estàndards de qualitat generats dins seu. En aquest sentit, es parla de la necessitat de reconèixer com a criteris de qualitat la innovació i l'experimentació en el llenguatge televisiu.

Feta aquesta reivindicació, hi ha quatre grans àmbits de referència del discurs sobre la qualitat dels programes:

- El contingut dels programes televisius. Tot i que aquest no és mai un criteri exclusiu en la determinació de la qualitat dels programes, és un element que apareix citat sovint. Algunes vegades, les referències al contingut es fan a partir de l'esment d'una sèrie de temes: per exemple, es parla d'uns programes de qualitat a partir d'uns criteris formulats en negatiu, com la no-presència de llenguatge vulgar, d'escenes violentes o pornogràfiques i la idea que la qualitat és quelcom més que evitar els estàndards. Un aspecte nou respecte als temes com un element definidor de la qualitat dels programes és la construcció de les imatges de la masculinitat i la feminitat a la televisió.

- Altres vegades, les referències al contingut del programa no es fan a partir de la definició de temes sinó de "tipus de contingut"; en aquest sentit, es parla, per exemple, de la rellevància del tema per a l'espectador, la proximitat o el realisme i s'esmenten com a casos paradigmàtics el de fulletons com *East Enders* com a referents de qualitat perquè a través de la sèrie s'intenta que la gent pensi sobre les relacions i els problemes que l'envolten -sobre la raça, sobre els adolescents i els seus pares, o sobre l'atenció a la gent gran. També es parla del realisme con un dels valors que defineixen el tipus de contingut, la innovació temàtica, la no-trivialització, l'èmfasi en la controvèrsia (definida com un tret que fa referència a un tipus de programa que intenta adquirir un compromís envers el conflicte d'idees de la vida real o que proposa maneres alternatives de veure el món, alguna part d'aquest, o que planteja qüestions polítiques i socials discutibles) i, finalment, l'originalitat en el tractament.

- La forma dels programes televisius. Les referències a la

forma dels programes són més específiques i involucren una sèrie d'elements que, en general, afecten diferents oficis de l'elaboració de programes. En aquest sentit, es pot distingir una sèrie de variables definidores de la qualitat que fan referència a característiques del guió dels programes (com ara l'estructura narrativa, la construcció dels personatges o les trames argumentals) d'unes altres variables que fan referència a aspectes formals més tècnics, com el tipus d'il·luminació, els plans o el muntatge.

Les referències a l'estructura narrativa i la construcció dels personatges són un element comú en les anàlisis dutes a terme per crítics o guionistes televisius que coneixen en profunditat el funcionament i l'elaboració dels programes. Un altre element que des d'aquest col·lectiu se cita és la intertextualitat, l'autoreflexivitat o la memòria; els dos primers són conceptes literaris que fan referència a la manera com els textos o els programes incorporen textos anteriors (de la mateixa sèrie, citacions estilístiques d'altres mitjans, com el cinema o la música, o de la pròpia realitat).

Les referències a la qualitat de la forma en el seu vessant més tècnic identifiquen com a variables definidores de la qualitat elements com el so, la música, la fotografia, la il·luminació, la direcció, el càsting, l'actuació, el vestuari, el maquillatge, l'edició, la qualitat tècnica, els efectes especials, el grafisme i els decorats. Aquests elements apareixen identificats amb la qualitat dels programes en el discurs dels realitzadors i de tots aquells professionals vinculats a l'elaboració material dels programes.

- La interrelació entre forma i contingut, anomenada *artistry*, que fa referència a com s'afecten mútuament en el missatge audiovisual.

- Les referències al gènere. En aquest sentit, és possible identificar dos grans tipus de discurs sobre la qualitat televisiva vinculada al gènere: per una banda, un discurs que valora la qualitat del programa en la mesura que aquest aconsegueix la seva funció genèrica, és a dir, si la funció d'un informatiu és informar s'avalua en quina mesura ha aconseguit complir el seu objectiu i, per una altra banda, un discurs que defineix la qualitat dels programes a través de la dificultat d'encasellar un programa en les categories de gènere. En aquest sentit, es parla de programes que són una barreja de gèneres, hibridació de gèneres o gèneres en transició.

Com s'ha pogut veure al llarg de les diferents referències

i variables identificades en el discurs sobre la qualitat a la televisió, existeix una gran diversitat de temes i de nocions de qualitat televisiva. Moltes d'aquestes referències s'expliquen per l'àmbit propi d'actuació de cadascun dels col·lectius que tenen un discurs sobre la qualitat; en aquest sentit, per exemple, s'explica fàcilment que les referències a la qualitat que fan els polítics afectin sobretot els objectius generals dels sistemes audiovisuals i la definició dels mandats de les cadenes i que aquests incloguin la defensa/promoció d'allò que és considerat "propi" (llengua, cultura, tradicions, comunitats) en qualsevol àmbit (cadenes, programació i programes). També s'explica el discurs empresarial de la televisió en boca dels programadors o dels directius d'algunes cadenes privades per als quals la qualitat s'equipara a l'obtenció de beneficis, a elevats índexs d'audiència, a la venda dels productes realitzats, a la promoció obtinguda en altres mitjans, etc.; el discurs dels guionistes, que situa la qualitat dels programes televisius en la possessió de determinades característiques de tipus estructural com ara la complexitat narrativa, la superposició de trames argumentals o la construcció psicològica dels personatges; i el dels oficis més tècnics de l'audiovisual que defineixen la qualitat en funció dels elements que intervenen en la realització material del programa.

2. Televisió de qualitat i pragmatisme

El fet de situar unes determinades variables de la qualitat a la televisió en relació amb l'exercici de determinades professions i àmbits de referència, ajuda a entendre la diversitat de nocions existents com a fruit dels diferents tipus de socialització i àmbits de treball en els quals els diferents individus i/o col·lectius porten a terme la seva feina. En aquest sentit, no és una qüestió necessàriament perversa el fet que cadascú (individus i/o col·lectius) defensi una concepció de qualitat a la televisió "interessada" en funció de la perspectiva des de la qual afronta la seva tasca en relació amb la televisió. Al contrari, la uniformitat en la interpretació de la qualitat a la televisió en un debat on intervinguessin diferents sectors socials - polítics, programadors, productors i audiència- seria poc creïble en el sentit de que, probablement, algun col·lectiu

estaria adoptant la perspectiva i les maneres de considerar el mitjà d'algun altre col·lectiu més poderós o amb més capacitat d'imposar i legitimar la seva noció de *qualitat*.

Ara bé, la comprensió de la diversitat de maneres d'interpretar, de definir i de mesurar la qualitat a la televisió pot fàcilment esdevenir un obstacle per als agents que, des d'una esfera pràctica, estan obligats a prendre decisions encaminades a afavorir i promoure un determinat model de televisió en cadascun dels àmbits identificats en aquest article (el sistema de televisió, la política de programació, les cadenes i els programes televisius).

La diferència, en la qual vol posar èmfasi aquest article, entre la diversitat de criteris existents en la interpretació de la qualitat televisiva i la validesa de les diferents definicions i variables proposades, és una diferència que es considera fonamental atès que afecta dos àmbits diferenciats que, en la pràctica, es tendeixen a confondre. Aquests àmbits són: l'àmbit del pensador, l'analista, el filòsof o l'home de ciència i l'àmbit del polític, l'executor, l'avaluador o l'home d'acció.

Una cosa és identificar temes, establir variables, construir tipologies, entendre les motivacions de les diferents maneres d'interpretar, establir lligams entre els raonaments expressats i la situació social, professional o personal dels individus, establir relacions amb altres disciplines i àmbits de coneixement, etc. i una altra de ben diferent és atribuir diferents graus de validesa a cadascuna de les variables i definicions proposades, triar una d'aquestes definicions i elevar-la al rang de la unitat, fer-la objectivable i introduir-la en l'àmbit d'allò que és legítim, d'allò que és defensable, d'identificar-la amb l'objectiu al qual encaminar-se o a la pràctica a imitar.

En el primer cas, l'objectiu és la comprensió de la diversitat dels fenòmens socials com, en aquest cas, la comprensió de tot allò que està involucrat en una determinada categoria social com és la de la "televisió de qualitat"; en el segon cas, l'objectiu és l'elecció d'una determinada variant de qualitat per sobre de les altres i, aquesta tria, mai no pot ser neutral ni objectiva ni té per què ser-ho. En el primer cas, ens trobem en l'àmbit d'acció de l'intel·lectual o del científic i en el segon, en l'àmbit d'acció del polític.

En l'actualitat, aquests dos àmbits tendeixen a confondre's i sovint es demana al científic la proposta de receptes polítiques, embolcallades de l'aurèola de l'objectivitat i de la

neutralitat que, teòricament, dona la ciència i la reflexió quan estan allunyades dels interessos immediats de la pràctica.

Aquesta confusió no vol dir que no sigui possible l'enriquiment de la perspectiva de l'estadista a través de les anàlisis del científic; ans al contrari, ha d'existir una comunicació dialèctica entre coneixement i acció. El saber objectiu, en reduir i aïllar l'element d'imprevisibilitat, d'interès pràctic i de condicionaments del pensament, afavoreix un comportament racional i incrementa les possibilitats d'aconseguir els objectius que el polític es proposa, però tot aquest coneixement no alliberarà el polític del fet d'haver d'escollir. En aquest sentit, R. Aron parla de la impaciència de Weber que és la d'un "home d'acció que demana a la ciència el coneixement dels mitjans i les conseqüències però que sap d'antuvi que la ciència no l'alliberarà de l'obligació d'escollir, perquè els déus són múltiples i els valors contradictoris".

En el debat sobre la televisió de qualitat cal distingir, doncs, entre la comprensió de la varietat dels criteris involucrats que sostenen els diversos interlocutors, i la tria d'uns criteris concrets que, en una societat concreta en un determinat context històric, adquireixen el rang d'objectius que cal promoure des de la legislació, els ordenaments específics que afecten les cadenes de televisió i les polítiques de programació i de producció de programes. Per exemple, pel que fa al sistema televisiu, sembla evident que la definició de la qualitat a la televisió no ha de ser la mateixa en un context de monopoli televisiu que en un context multicanal de competència entre televisions públiques i privades; que la interpretació del respecte a l'audiència i a la seva idiosincràsia en l'àmbit de la política de programació i de producció de programes no ha de ser la mateixa en societats més uniformes des del punt de vista cultural i lingüístic que en societats on conviuen diferents ètnies i llengües.

El coneixement que forneix les ciències socials -quina ciència no és social?- dona una informació extraordinàriament útil al polític que ha de formular propostes, escollir entre diversos valors i elaborar polítiques encaminades a la consecució de determinats objectius perquè li permet entendre la complexitat de l'ordre social i els pressupòsits implicats en cada cas, però tot aquest coneixement no allibera el polític responsable d'haver d'escollir, necessàriament conscient de que qualsevol elecció comporta renúncies.

Max Weber ho formulà en els termes de l'ètica de la responsabilitat i l'ètica de la convicció. El que l'ètica exigeix al científic, la neutralitat en l'àmbit mundà i el fet d'evitar el transvestisme consistent a atorgar una pàtina de científicitat a la decisió política, s'oposa a l'ètica que s'exigeix al polític consistent en la presa de decisions, sabedor que entrar en política és participar en conflictes. Allò que èticament resulta reprovable del polític -l'abstenció i la confusió de la política amb la neutralitat- és allò que és èticament lloable en el científic.

El concepte de *televisió de qualitat* és un dels conceptes més citats recentment en el debat sobre els objectius i les polítiques de televisió, especialment en la definició de l'especificat de les televisions de servei públic. Igual que en el cas de la noció de servei públic, concepte al voltant del qual han cristal·litzat interpretacions tan diverses que sovint han acabat esdevenint poc o gens operatives, la *televisió de qualitat* com a categoria corre el risc d'esdevenir un altre camp confús de coexistència de definicions, variables i interessos diversos si no es distingeix entre diversitat i validesa, entre la tasca "científica" i la tasca "política". La diversitat i la confluència de disciplines i enfocaments diferents sobre una determinada categoria com la de la *qualitat* a la televisió no hauria de traspasar a l'àmbit de la política, on la neutralitat científica esdevé ambigüitat i elusió de la responsabilitat que necessàriament comporta.

Bibliografia

LASAGNI, C. i RICHERI, G. *Televisione e qualità. La ricerca internazionale. Il dibattito in Italia*. Milà: RAI, VQPT, 143, 1996

PUJADAS, E. *Els discursos sobre la televisió de qualitat. Àmbits de referència i perspectives d'anàlisi*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Tesi doctoral defensada l'octubre de 2001

RABOY, M. *Missed opportunities. The story of Canada's broadcasting policy*. Canada: McGill-Queen's University Press, 2000. ISBN: 07735-0743-4 (portada) i ISBN 0-7735-0775-2 (text), 1990

VVAA. *Quality in television. Programmes, programme-makers, systems*. Londres: Broadcasting Research Unit, John Libbey, 1989. ISBN: 0-86196-237-0

VVAA. *Quality assessment of television*. Luton: John Libbey Media, 1996. ISBN: 0 86020 507 0

VVAA. *The question of quality*. Londres: British Film Institute, 1990. ISBN 0-85170-256-2

VVAA. *Broadcasting in the'90s: Competition, choice and quality. The government's plans for broadcasting legislation*. Londres: Informe presentat al Parlament, novembre de 1988

WEBER, M. *El político y el científico*. 1ª ed. Madrid: Alianza Editorial, 1967. ISBN: 84-206-1071-2